

Bejelentővédelem

tartalmi vázlat elektronikus tananyag fejlesztéséhez

1. Bevezetés

Ahhoz, hogy valaki közérdekű bejelentéseket tegyen, tudnia kell, hogy hol tehet bejelentést, és mernie is kell megtenni azt. Ennek a tananyagnak a célja, hogy bemutassa

- a) azokat a csatornákat, amelyeken keresztül a kormánytisztviselők eljuttathatják bejelentéseiket az illetékesektől, és
- b) azokat a tényezőket, amelyek az egyes csatornákkal kapcsolatban befolyásolják a bejelentés kockázatának a mértékét.

Közérdekű bejelentést tenni mindig is bátor tett volt, amely sohasem nélkülözte a kockázatot, és valószínűleg sohasem fogja teljesen nélkülözni azt. A bejelentővédelmi intézkedések célja, hogy elfogadható mértékűre csökkentse ezeket a kockázatokat. Az ilyen típusú intézkedések a világon mindenhol vitatottak, egyrésztől hatékonyságuk miatt, másrésztől azért, hogy nem okoznak-e több kárt, nagyobb költséget, mint amennyi hasznot hoznak. Az erre vonatkozó szakmai diskurzus létjogosultságát elismerve jelen tananyag alapvetően a jelenlegi magyarországi bejelentővédelmi intézményi környezet bemutatására vállalkozik. Egy téren kíván csak túllépni ezen, a bejelentőket kevésbé támogató kulturális környezet témájában, ami átvezet annak a kérdéséhez, hogy mit tehet az egyes kormánytisztviselő a közérdekű bejelentők védelme érdekében.

2. Mi a közérdekű bejelentés?

A közérdekű bejelentés fogalmát a panaszokról és a közérdekű bejelentésekről szóló 2013. évi CLXV. törvény (a továbbiakban: panasztörvény) szerint olyan állami szervhez vagy helyi önkormányzathoz címzett jelzés, amely „olyan körülményre hívja

fel a figyelmet, amelynek orvoslása vagy megszüntetése a közösség vagy az egész társadalom érdekét szolgálja” [1. § (3) bekezdés]. A közérdekű bejelentés megkülönböztetendő a panasz fogalmától, amely a törvény szerint „olyan kérelem, amely egyéni jog- vagy érdeksérelem megszüntetésére irányul, és elintézése nem tartozik más – így különösen bírósági, közigazgatási – eljárás hatálya alá” [1. § (2) bekezdés]. Mind a közérdekű bejelentés, mind a panasz tartalmazhat intézkedési javaslatot is a címzett állami szerv vagy helyi önkormányzat számára.

A közérdekű bejelentés és a feljelentés fogalmai nem azonosak. A feljelentés mindig bűncselekményre vonatkozik, és nyomozó hatósághoz vagy ügyészséghez címzik.¹ Mivel a bűncselekmények tulajdonképpen olyan körülmények, amelyek orvoslása vagy megszüntetése az egész társadalom érdekét szolgálja, a nyomozó hatóságok és az ügyészségek pedig állami szervek, ezért a feljelentés a közérdekű bejelentés egyik altípusának, speciális formájának is tekinthető. Mivel a feljelentésekre – más bejelentésektől eltérően – a büntetőeljárás sokkal részletesebb szabályai vonatkoznak, a feljelentést praktikusán a közérdekű bejelentéstől különböző jogintézményként kezeljük. Ez azonban nem jelenti azt, hogy egy bejelentés tartalmában nem lehetne azonos egy feljelentéssel. Ilyenkor a bejelentést fogadó szervnek kell gondoskodnia a bejelentésnek a hatáskörrel rendelkező szervhez történő áttételéről [1. § (5) bekezdés].

A közérdekű bejelentő kifejezésnek a témával foglalkozó nemzetközi szakmai diskurzusban az angol „whistleblower” kifejezés a megfelelője. Ez szó szerin „sípfüjót” jelent, a magyar kultúrában talán a „vészharangozó” lehetne a szóképi megfelelője. A közérdekű bejelentő és a whistleblower fogalma közötti alapvető különbség, hogy közérdekű bejelentő a hatályos magyar jogi szabályozás szerint csak az lehet, aki állami szervhez vagy helyi önkormányzathoz fordul, míg whistleblower fogalma magában foglalja azokat is, akik közvetlenül a nagy nyilvánosság tudomására hozzák az általuk észlelt problémákat.

3. A bejelentővédelem jelentősége

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (az OECD) a „Bejelentővédelem: a bejelentések ösztönzése” című kiadványában² kiemeli, hogy a korrupció kockázata

¹ A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 171. § (1) bekezdés és 172. § (2) bekezdés.

² Whistleblower protection: encouraging reporting, OECD, 2012. július.

jelentősen nő olyan környezetben, amelyben a visszaélések bejelentését nem támogatják, és a bejelentőket nem védik meg. Az elsők, akik a visszaéléseket észlelik általában az érintett szervezetek munkatársai, mivel első kézből ismerik a munkahelyükön folyó ügyeket. Azok azonban, akik bejelentést tesznek a visszaélésekről gyakran válnak vezetőik vagy munkatársai megtorlásának áldozatául. A bejelentők védelme ezért alapvető jelentőségű a korrupció megelőzésében. A bejelentők védelme hozzájárul egy olyan nyitott szervezeti kultúra létrejöttéhez, amelyben a munkatársak tudják, hogy hol jelezhetik a problémákat, merik is jelezni azokat, és így ezen a téren is megtesznek mindent, amit megtehetnek a szervezetük és ezáltal a köz javára is.

4. Mik a közérdekű bejelentések megtételének kockázatai?

A közérdekű bejelentés megtétele gyakran jelentős kockázatot jelent az azt felvállaló személy számára. Vannak közérdekű bejelentések, amelyek senki számára nem jelentenek semmiféle érdeksérelmet, nincs bennük konfliktus, pusztán egy jobbító szándékú javaslatot tartalmaznak. Ilyen közérdekű bejelentések esetén nincs szükség a bejelentő védelmére. Van azonban a bejelentéseknek egy másik, nagy, a témánk szempontjából jelentős csoportja, amelyeknél a bejelentés valamiféle visszaélést, vagy legalábbis annak a közvetlen kockázatát tárja fel. Ezekben az esetekben szinte mindig sérül valakinek az érdeke, aki megpróbálja ezt az érdeksérelmet megakadályozni vagy legalább megtorolni. (A sérülő érdek természetesen lehet teljesen jogtalan, bűnös érdek, ahogy gyakran az is.)

A megtorlás részben önérdékű, a bejelentésben érintett szempontjából racionális cselekedet. Ha megakadályozni már nem is tudja a bejelentésben érintett, gyakran ténylegesen vétkes személy az őt érő közvetlen érdeksérelmet, a megtorlásokon keresztül megfélemlítéssel csökkentheti annak mértékét: ráveheti a bejelentőt állításai visszavonására, az esetleges tanúskodás elkerülésére, és elriaszthatja őt magát, de másokat is, attól hogy újra a megtorlót vagy szövetségeseit érintő bejelentést tegyenek. Ezt a fajta megtorlás mindig a bejelentésben érintett, érdeksérelmet szenvedett személytől ered, ha gyakran mással hajtja is végre azt.

Van azonban a bejelentés megtorlásának egy másik ennél kevésbé racionális, és alapvetően nem is tudatosan választott változata, amit sokan, sokfelől gyakorolnak a bejelentővel szemben. A bejelentés, ha komolyabb, a szervezet közvetlen érdekeit, külső megítélését rövid távon károsító ügyben történik, óhatatlanul megbontja, legjobb esetben is komolyan próbára teszi a bejelentő és vezetői, valamint a bejelentő és munkatársai közötti bizalmat.

Minden szervezet emberekből áll, és a formális szerkezete mellett van egy társas viszonyokból, kapcsolatokból összeálló informális struktúrája is. Jól működő szervezetben a formális és az informális struktúra nagyon közel áll egymáshoz, az azonban kizárt, hogy tökéletesen egybeessen. Egy munkatársnak a szervezet informális struktúrájába is megfelelően beágyazva kell lennie, elfogadható szintű, kölcsönös bizalomra épülő munkakapcsolatban kell legyen munkatársaival, hogy tartósan jól működhessen, vagy egyáltalán, hogy elviselhető módon létezhesen egy szervezetben.

Egy bejelentő döntése etikai és szakmai szempontból bármennyire is megalapozott lehetett, bármennyire szabályosan és elvszerűen járhatott is el, még ha el is kerüli a bejelentés közvetlen megtorlását, állásának esetleges elvesztését, munkakapcsolatainak megromlása alapvetően veszélyezteti munkahelyi sikerességét, előmenetelét, sőt állásának tartós megőrzését is. A megromlott munkahelyi vagy tágabb társas környezet a bejelentő lelkiállapotára is erőteljesen és negatívan hat vissza, ami egy más munkahely elnyerésére irányuló esetleges állásinterjún is áthat, és még akkor is nagyon kedvezőtlenül érinti egy másik állás megszerzésének az esélyét, ha nincs semmiféle tudatos összeesküvés a bejelentő munkaerőpiaci ellehetetlenítésére. A munkáltatói döntések meghozói emberek, és mint ilyenek, lehet, hogy sokan lelkesednek a köz érdeke iránti feltétlen elkötelezettség és az elvszerű tisztesség iránt, de legtöbben, ha csak tudattalanul is, a személyes kapcsolatban való megbízhatóságot keresik.

A legtöbb, akár Magyarországon, akár külföldön alkalmazott bejelentővédelmi eszköz jogi jellegű, és a szervezet, illetve a társadalom formális viszonyaira nézve képes hatást gyakorolni. Jóval kevésbé elterjedtek az informális viszonyokra hatni próbáló bejelentővédelmi törekvések.

5. A bejelentők védelmére vonatkozó nemzetközi kötelezettségek

Az ENSZ korrupció elleni egyezménye, a Meridai Egyezmény, amelyhez Magyarország is csatlakozott³, nagyon óvatosan, diplomatikusan fogalmaz a bejelentők védelmével kapcsolatban. A bejelentő személyek védelméről szóló 33. cikke szerint:

„A részes államok fontolóra veszik, hogy hazai jogrendszerükbe megfelelő intézkedéseket illesztenek azon személyek hátrányos bánásmódban való részesítésével szemben, akik jóhiszeműen és megalapozottan az illetékes hatóságoknál az ezen Egyezmény szerinti bűncselekménnyel kapcsolatos tényről bejelentést tesznek.”

A korrupciómegelőzésről szóló többi, Magyarország által is aláírt nemzetközi egyezmény⁴ még ennyi rendelkezést sem tartalmaz a bejelentővédelem kérdéskörében, ugyanakkor széles körű nemzetközi szakmai konszenzus van abban, hogy ezeknek a gyakorlati végrehajtása is megköveteli a bejelentők védelmét, ezért ez a téma rendszeresen felmerül a korrupciómegelőzés témájával kapcsolatos országvizsgálatok során.⁵

6. Bejelentővédelem Magyarországon

6.1. A Közigazgatás Korrupciómegelőzési programja

A Kormány 2012-ben két éves, elsősorban az államszervezetre vonatkozó korrupciómegelőzési programot hirdetett, amely több ponton is érintette a bejelentővédelem kérdését. A Kormány korrupció elleni kormányzati intézkedésekről és a Közigazgatás Korrupció-megelőzési Programjának elfogadásáról szóló 1104/2012. (IV. 6.) Korm. határozat 3. pontjában felhívta a közigazgatási és igazságügyi minisztert,

³ Az Egyesült Nemzetek Szervezete Meridában, 2003. december 10-én kelt Korrupció elleni Egyezményének kihirdetéséről szóló 2005. évi CXXXIV. törvény.

⁴ Az Európa Tanács Strasbourgban, 1999. január 27-én kelt Korrupcióról szóló Büntetőjogi Egyezményének kihirdetéséről szóló 2002. évi XLIX. törvény.

Az Európa Tanács Strasbourgban, 1999. november 4-én kelt, Korrupcióról szóló Polgári Jogi Egyezményének kihirdetéséről szóló 2004. évi L. törvény.

Az Európai Közösségek tisztviselőit és az Európai Unió tagállamainak tisztviselőit érintő korrupció elleni küzdelemről szóló, 1997. május 26-án kelt egyezmény kihirdetéséről szóló 2005. évi CXV. törvény

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) tagállamai, valamint Argentína, Brazília, Bulgária, Chile és Szlovákia által Párizsban, 1997. november 21-én elfogadott – a külföldi hivatalos személyek megvesztegetése elleni küzdelemről szóló – Egyezmény kihirdetéséről szóló 2000. évi XXXVII. törvény.

⁵Korrupciómegelőzési témában rendszeresen országvizsgálatokat végez az ENSZ Kábítószer-ellenőrzési és Bűnmegelőzési Hivatala, az Európa Tanács keretében működő korrupcióellenes államok csoportja (GRECO), a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) és az Európai Bizottság is.

hogyan tekintse át a bejelentővédelmi jogi szabályozást, és tegyen előterjesztést annak szükség szerinti korrekciójára, valamint részletes eljárási és szervezeti szabályokkal való kiegészítésére. E feladat végrehajtásaként született meg a panaszokról és a közérdekű bejelentésekről szóló 2013. évi CLXV. törvény, amely 2014. január 1-jén lépett hatályba.

A törvény megalapozását hosszú előkészítő munka előzte meg. 2012. október 31-én a KIM és a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (az OECD) egy napos közös bejelentővédelmi témájú szemináriumot tartott Budapesten, több mint 80, szakterületében érintett tisztviselő részvételével és közös munkájával. A szemináriumon az OECD szakértői mellett Svájc, Ausztria és az Egyesült Királyság bejelentővédelmi szakértői is ismertették tapasztalataikat és jó gyakorlataikat. 2013. január 18-án a KIM a havi rendszerességgel összehívott korrupciómegelőzési civil egyeztető fórum keretében tájékoztatta az e téma iránt érdeklődő 11 civil szervezet képviselőit a törvény koncepcionális elemeiről, és meghallgatta az azzal kapcsolatos észrevételeiket, javasolataikat.

Az 1104/2012. (IV. 6.) Korm. határozat 4. pontjában a Kormány felhívta a minisztereket, hogy a minisztériumuk szervezetén belül hozzanak létre olyan mechanizmust, amely képes az általuk irányított szervezetet érintő, korrupciós kockázatokra vagy eseményekre irányuló bejelentések fogadására, feldolgozására és belső kivizsgálására. A kormányhatározat 13. pontja az integritásirányítási rendszer bevezetését írta elő az államigazgatási szervezetekben. Ez a két feladat tulajdonképpen az ágazati és a szervezeti szintű bejelentéskezelési és bejelentővédelmi rendszerek kialakítását írta elő, a törvényi szinten szabályozandó országos bejelentővédelmi rendszer kiegészítéseként.

6.2. Bejelentővédelmi vállalás a Nyílt Kormányzati Együttműködésben

Magyarország Kormánya 2012 júliusában döntött a Nyílt Kormányzati Együttműködés (Open Government Partnership) elnevezésű nemzetközi kezdeményezéshez való

csatlakozásról⁶, 2013 februárjában pedig az együttműködés keretében is kötelezettséget vállalta, hogy megteremti a bejelentők védelmének intézményrendszerét⁷.

6.3. A magyar bejelentővédelmi szabályozás

A panaszokról és a közérdekű bejelentésekről szóló 2013. évi CLXV. törvényre – elődei nyomán – legtöbbször csak panasztörvényként szokás hivatkozni, bár amikor a bejelentővédelmi intézkedéseiről van szó, sokan mint bejelentővédelmi törvényt emlegetik.

A panasztörvény elődei: a közérdekű bejelentésekről, javaslatokról és panaszokról szóló 1977. évi I. törvény, továbbá az európai uniós csatlakozással összefüggő egyes törvénymódosításokról, törvényi rendelkezések hatályon kívül helyezéséről, valamint egyes törvényi rendelkezések megállapításáról szóló 2004. évi XXIX. törvény (az úgynevezett csatlakozási törvény), amely 141-143. §-aiban tartalmazott az 1977-es törvény helyébe lépő rendelkezéseket. A panasztörvény jelentős részben átvette a 2004-ben megújított, a panaszokra és közérdekű bejelentésekre általában vonatkozó szabályozási koncepciót és tartalmat, bár több helyen részleteiben ezt is kiegészítette és pontosította, ehhez az alapvetően hagyományos tartalmú szabályozási részhez azonban az új bejelentővédelmi elemeket is illesztett.

A panasztörvény hagyományos szabályozási elemei széles körben ismertek. Ezek lényegében a Magyarország Alaptörvénye XXV. cikkében foglalt alapvető jognak az általános végrehajtását szolgálják, amely szerint:

„Mindenkinek joga van ahhoz, hogy egyedül vagy másokkal együtt, írásban kérelemmel, panasszal vagy javaslattal forduljon bármely közhatalmat gyakorló szervhez.”

A panasztörvény meghatározza a panasz és a közérdekű bejelentés fogalmát, kimondja, hogy bárki fordulhat ilyenekkel az eljárásra jogosult állami szervhez, amelyek a panaszt vagy közérdekű bejelentést 30 napon belül kötelesek kivizsgálni, a

⁶ 1227/2012. (VII. 6.) Korm. határozat Magyarország csatlakozásáról a Nyílt Kormányzati Együttműködés (Open Government Partnership) elnevezésű nemzetközi kezdeményezéshez.

⁷ Magyarországnak a Nyílt Kormányzati Együttműködés (Open Government Partnership) elnevezésű nemzetközi kezdeményezés keretében teendő vállalásairól szóló akcióterv jóváhagyásáról szóló 1080/2013. (II. 25.) Korm. határozat III./46 c) pont.

hatáskörébe nem tartozó megkereséseket pedig kötelesek 8 napon belül áttenni az eljárásra ténylegesen jogosult szervhez. A panaszokat és közérdekű bejelentéseket ki kell vizsgálni, a feltárt problémákat orvosolni kell, és a megtett intézkedésekről tájékoztatni kell a panaszost vagy bejelentőt. A név nélküli bejelentéseket lehet, de nem kötelező kivizsgálni. Ezek, valamint az ezeket kiegészítő részletes szabályok és adatvédelmi rendelkezések minden állami szervre vonatkoznak. Ezek alapján lehet közvetlenül bármelyiküket megkeresni.

6.3.1. A közérdekű bejelentők védelme

A panasztörvény a közérdekű bejelentők védelme érdekében három új intézkedést vezetett be: a közérdekű bejelentések védett elektronikus rendszerét, a bejelentéseket megtorló intézkedések általános érvényű jogellenessé nyilvánítását és a veszélyeztetett közérdekű bejelentők támogatását.

6.3.1.1. A közérdekű bejelentések védett elektronikus rendszere

A panasztörvény legfontosabb újítása a közérdekű bejelentések védett elektronikus rendszere. Ezt az alapvető jogok biztosa működteti, a rendszer minden eleme az Alapvető Jogok Biztosa Hivatalának szervezetén belül működik, ahhoz csak a Hivatal felhatalmazott munkatársai férhetnek hozzá. A rendszerbe csak névvel és valós elérhetőségi adatokkal lehet bejelentést tenni, a Hivatal azonban név nélkül, a bejelentő személyének azonosítására alkalmatlanná tett formában, a saját nevében továbbítja azt az ügy tényleges kivizsgálására kompetenciával bíró szervnek.

Az ilyen jellegű megoldásokat az informatikai irodalomban pseudoanonimitásnak hívják. Erre azért van szükség, mivel a közérdekű bejelentés lehetőségével rosszhiszeműen vissza lehet élni, és ezáltal bűncselekményt (pl. hamis vád) is el lehet követni. Az ilyen cselekmények elkövetői az összes bejelentővédelmi intézkedés tekintetében kivételt képeznek, és nem részesülnek védelemben az igazságszolgáltatási szervekkel szemben. A pseudoanonimitás valós védelmet jelent, de nem teljes felelőtlenséget.

Az anonimizált bejelentéseket az eljárásra jogosult szervek az általános szabályok és határidők szerint kötelesek kivizsgálni, azonban csak az elektronikus rendszeren keresztül tarthatnak kapcsolatot a bejelentővel. A kivizsgálás érdekében kérdést tehetnek fel neki, és az elektronikus rendszeren keresztül kell tájékoztatniuk a vizsgálat lépéseiről és eredményéről.

Amennyiben a bejelentést kivizsgáló szerv a bejelentést alaptalannak nyilvánítja, a vizsgálat eredményével nem ért egyet, vagy úgy látja, hogy a vizsgálat nem volt teljes körű, beadvánnyal fordulhat az alapvető jogok biztosához, hogy az saját hatáskörében vizsgálja ki az eljárás megfelelőségét, és tegye meg az ezzel kapcsolatos, hatáskörébe tartozó intézkedéseket. Az alapvető jogok biztosának ugyan nincsenek önálló, erős közhatalmi intézkedései jogosítványai, azonban jelentős súllyal bír az államszervezetben, és számos, erős jogosítványokkal rendelkező szervtől kérhet nyomtatékosan határozott intézkedéseket.

A közérdekű bejelentések védett elektronikus rendszerébe az Alapvető Jogok Biztosa Hivatalának honlapján (www.ajbh.hu)⁸ lehet bejelentést tenni. A bejelentést tevők saját jelszavukkal részleteiben követhetik az eljárási cselekményeket, ugyanakkor a honlapon bárki számára hozzáférhetően megtalálhatóak a bejelentések anonimizált kivonatai, és az, hogy az ügy éppen milyen fázisban tart⁹.

6.3.1.2. A megtorlás jogellenessége

A panasztörvény határozottan kimondja:

„11. § Minden, a közérdekű bejelentő számára hátrányos intézkedés, amelyre a közérdekű bejelentés miatt kerül sor – a 3. § (4) bekezdésében foglalt intézkedések kivételével – jogellenesnek minősül akkor is, ha egyébként jogszerű lenne.”

Ez a rendelkezés nem teljesen előzmény nélküli. A csatlakozási törvény korábban hatályos szövege szerint:

„143. § (2) A panaszt, illetőleg a bejelentőt – a (4) bekezdésben foglalt kivételével – nem érheti hátrány a panasz, illetőleg a közérdekű bejelentés megtétele miatt.”

Az utóbbihoz hasonló tartalmú rendelkezést már az 1977-es panasztörvény is magában foglalt. Bár elvileg ezekből is levezethető lehetett, hogy a bejelentővel szemben a bejelentés miatt alkalmazott hátrányos intézkedés jogellenes, maga jogszabályszoveg nem tette egyértelművé, hogy a bejelentővel szemben a bejelentés

⁸ <http://www.ajbh.hu/forduljon-a-biztoshoz>

⁹ <http://www.ajbh.hu/kozerdeku-bejelentes-publicus-kivonat>

miatt alkalmazott hátrányos intézkedés szankciója magának a hátrányos intézkedésnek a kötelező jogellenessé nyilvánítása. Ez a szankció leginkább munkaügyi és közszolgálati jogvitákban lehet perdöntő, a per kimenetelét megfordító jelentőségű, még a jelenlegi, a jogviszony-megszüntetés tekintetében a korábbinál jóval rugalmasabb közszolgálati szabályozás mellett is. Alkalmazható lehet ugyanakkor például vállalkozási, megbízási szerződéses vagy akár közjogi, hatósági jogviszonyok esetében is.

6.3.1.3. A veszélyeztetett közérdekű bejelentők támogatása

A panasztörvény a közérdekű bejelentők közül kiemeli a veszélyeztetett közérdekű bejelentőket, a következők szerint:

„12. § (1) Veszélyeztetett közérdekű bejelentőnek minősül – a 3. § (4) bekezdése szerinti eset kivételével – az a közérdekű bejelentő, aki tekintetében valószínűsíthető, hogy életkörülményeit súlyosan veszélyeztethetik az általa tett közérdekű bejelentés miatt őt – a 3. § (4) bekezdése szerinti eset kivételével – fenyegető hátrányok.

(2) A természetes személy közérdekű bejelentő, ha veszélyeztetettsége valószínűsíthető, jogszabályban meghatározott bejelentővédelmi támogatásokra jogosult.”

Nem minden közérdekű bejelentő veszélyeztetett, a valamilyen visszaélést feltárók azonban általában azok. Az ő támogatásuk azért is indokolt, mivel megtorlás jogellenességének megállapíttatása pénz és időigényes folyamat, amely kellő jogi támogatás nélkül könnyen kudarcba fulladhat. A támogatások részleteiről, és annak folyósítási szabályairól igazságügyi miniszteri rendelet fog rendelkezni, amely jelenleg előkészítés alatt áll.

6.3.1.4. A közérdekű bejelentő üldözésének szankcionálása

Bár nem a panasztörvény keretei között, mégis annak szabályozási tartalmához szorosan kapcsolódva még egy, a közérdekű bejelentők védelmét szolgáló, általános jellegű intézkedés található a magyar jogrendszerben. A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény 206/A. §-ában található a következő, a „Közérdekű bejelentő üldözése” című szabálysértési tényállás.

„206/A. § (1) Aki közérdekű bejelentés miatt a bejelentővel szemben hátrányos intézkedést tesz, szabálysértést követ el.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott szabálysértés miatt az eljárás a rendőrség hatáskörébe tartozik.”

Szabálysértési eljárásban a pénzbírság legmagasabb összege 150 ezer forint.

6.3.2. Bejelentővédelem az üzleti szférában

A panasztörvény a közérdekű bejelentők védelmére irányuló új megoldások mellett az üzleti szférában – nem feltétlenül közérdekű – bejelentést tevőkre vonatkozóan is két új jogintézményt vezetett be. Ezek a vállalati bejelentéskezelő (a törvény szóhasználatában: munkáltatói visszaélés-bejelentési) rendszerek és a bizalmi ügyvéd. Bár ezek a kormánytisztviselők számára kisebb jelentőséggel bírnak, megismerésük hozzájárul a közigazgatáson belüli bejelentővédelmi intézkedések jobb megértéséhez, ezért röviden ezeket is áttekintjük.

6.3.2.1. A vállalati bejelentéskezelő rendszerek

A vállalati bejelentéskezelési rendszerek újdonságnak számítanak a magyar jogrendszerben, a magyar üzleti gyakorlatban azonban régóta jelen vannak. Ennek oka, hogy számos külföldi, elsősorban amerikai tulajdonú nagyvállalat működik Magyarországon, amelyekre nézve amerikai¹⁰ törvények írják elő, hogy ilyen rendszert működtetniük kell. Az ilyen vállalati bejelentéskezelő rendszereket általában az adott szervezet „compliance”¹¹ egysége működteti. Ezek a rendszerek részben példamutató, jó gyakorlatot jelentenek, mint a vállalatban belüli korrupciómegelőzési intézkedések, ugyanakkor gyakran személyes adatoknak a magyar adatvédelmi szabályozással ellentétes külföldre továbbításával jártak.

A magyar törvényi szabályozás egyrészt adatvédelmi szempontból rendezte a vállalati bejelentéskezelő rendszerek működését, másrészt garanciális elemeket írt elő a bejelentések fogadásával és kivizsgálásával kapcsolatban, hogy azok minden, az ügyben

¹⁰ Ilyenek például a Foreign Corrupt Practices Act és a Sarbanes–Oxley Act.

¹¹ A „compliance” magyarra legegyszerűsebben talán szabályozási megfelelésségment fordítható.

szereplő személy, így a bejelentő és a bejelentésben érintett szempontjából is méltányosak és tisztességesek legyenek.

6.3.2.2. A bizalmi ügyvéd

A panasztörvény német mintára bevezette a bizalmi ügyvéd jogintézményét¹². Ahogy a vállalatok bejelentéskezelő rendszerek esetében, a bejelentés itt sem feltétlenül közérdekű bejelentést jelent, hanem a „minden olyan jelzés bejelentésnek tekintendő, amely olyan körülményre hívja fel a figyelmet, amelynek orvoslása vagy megszüntetése a jogi személy jogi vagy jogszabályba nem ütköző üzleti érdekét, vagy a jogi személy tevékenységével kapcsolatos jogszabálysértés, a közbiztonság, a közegészség vagy a környezet veszélyeztetésének megszüntetését szolgálja” [17. § (1) bekezdés].

A bizalmi ügyvéd hasonló feladatot lát el a vállalatok működésére vonatkozó nem közérdekű bejelentésekkel kapcsolatban, mint az alapvető jogok biztosa a közérdekű bejelentésekkel kapcsolatban: fogadja a bejelentést és a bejelentő személyének titokban tartása mellett továbbítja a bejelentés kivizsgálására köteles szerv, jelen esetben a vállalat számára. A bejelentővédelmi ügyvédet a vállalat fizeti, de a bejelentő érdekében köteles eljárni. Sőt a bejelentővédelmi ügyvéd nem láthat el más jellegű ügyvédi munkákat az adott vállalat számára. Ez a megoldás első látásra különösnek hathat, a vállalatoknak mégis megérheti alkalmazni. A bizalmi ügyvéden keresztül a szervezetükben felmerülő visszaélésekről és kockázatokról már azok korai szakaszában tudomást szerezhetnek, ami jelentős, későbbi veszteségektől óvhatja meg a vállalatot és tulajdonosait. A bizalmi ügyvéd alkalmazása ennek ellenére csak lassan terjed a magyar üzleti gyakorlatban, országosan jelenleg még csak néhány bizalmi ügyvéd működik,

6.4. Bejelentéskezelés az integritásirányítási rendszerben

A közigazgatás 2012–2014 közötti Korrupció-megelőzési Programjának fontos eleme volt az integritásirányítási rendszer bevezetése a közigazgatási szerveknél [1104/2012. (IV. 6.) Korm. határozat 13. pont]. Az integritásirányítási rendszer gondolatát az Állami

¹² Németországban a jogintézmény „Vertrauensanwalt” néven ismert.

Számvevőszék honosította meg Magyarországon, annak bevezetése pedig nagymértékben támaszkodott az ÁSZ-nak a jogalkotó számára adott javaslataira¹³.

Az integritásirányítási rendszert a közigazgatásban az államigazgatási szervek integritásirányítási rendszeréről és az érdekérvényesítők fogadásának rendjéről szóló (II. 25.) Korm. rendelet vezette be. Az integritásirányítási rendszer legfontosabb eleme éves integritásfejlesztési ciklus, mely a szervezet integritását¹⁴ veszélyeztető kockázatok felméréséből, azok kezelésére intézkedési terv kidolgozásából és végrehajtásából, intézkedési terv végrehajtásáról szóló jelentésből áll.

A rendelet a közigazgatásban korábban nem ismert szerepként bevezeti az integritás tanácsadói feladatkört. Egy szervezet integritásának biztosítása mindenkor a szervezet első számú vezetőjének a felelőssége, az integritás tanácsadó, azonban szakértelmével és munkájával segíti ebben a vezetőt.

A rendelet 4. § (1) bekezdése a szervezeten belüli bejelentésekkel kapcsolatban a következő rendelkezéseket tartalmazza:

„4. § (1) A hivatali szervezet vezetője köteles gondoskodni a szervezet működésével összefüggő visszaélésekre, szabálytalanságokra és korrupciós kockázatokra vonatkozó bejelentések fogadásáról és kivizsgálásáról.”

Láthatjuk, hogy a szervezeten belüli bejelentések fogadása és kivizsgálása az első számú vezető feladatkörébe tartozik, vagyis, ha át is ruházza másra az ezzel kapcsolatos feladatokat, végső soron ő felelős azokért. A 6. § (4) bekezdése szerint:

„6. § (4) Az integritás tanácsadó a hivatali szervezet vezetője általi meghatalmazása esetén, a hivatali szervezet vezetőjének nevében ellátja a szervezet működésével összefüggő visszaélésekre, szabálytalanságokra, valamint integritási és korrupciós kockázatokra vonatkozó bejelentések fogadásával és kivizsgálásával kapcsolatos feladatokat.”

¹³ http://integritas.asz.hu/uploads/files/javaslat_a_jogalkotoknak.pdf

¹⁴ Egy közigazgatási szerv integritása alatt az adott szerv működésének a rá vonatkozó szabályoknak, valamint a hivatali szervezet vezetője és az irányító szerv által meghatározott célkitűzéseknek, értékeknek és elveknek megfelelő működését értjük [2. § a) pont].

Vagyis, a szervezeten belüli bejelentések tényleges fogadása és kivizsgálása lehet, hogy az integritás tanácsadó dolga, de lehet, hogy mást bíz meg ezzel a szervezet vezetője. Mivel az integritás tanácsadók vesznek részt olyan képzéseken, amelyek módszertani segítséget nyújtanak számukra a bejelentések fogadásában és kivizsgálásában, általában feltételezhető, hogy a szervezet integritás tanácsadója kapja meg a bejelentések fogadásnak és kivizsgálásának feladatát. Amit nem tehet meg a szervezet első számú vezetője, hogy ne jelöljön ki senkit a bejelentésekkel kapcsolatos feladatokra. A rendelet 4. § (2) bekezdése szerint:

„4. § (2) A szervezet működésével összefüggő visszaélésekre, szabálytalanságokra és integritási és korrupciós kockázatokra vonatkozó bejelentések fogadására és kivizsgálására általános eljárásrendet kell kialakítani, amely kiterjed a bejelentések előzetes értékelésére, a bejelentés kivizsgálásához szükséges információk összegyűjtésére, az érintettek szükség esetén történő meghallgatására, a vonatkozó dokumentumok átvizsgálására, a szükséges intézkedések megtételére, jogkövetkezmények alkalmazására, a bejelentő szervezeten belüli védelmére, illetve elismerésére, valamint a számára – amennyiben elérhetősége rendelkezésre áll – a vizsgálat eredményéről való visszajelzésre.”

Ebből látható, hogy a közigazgatáson belüli bejelentéskezelő rendszereknek is rögzített eljárásrend alapján kell működniük, és hogy a bejelentések kapcsán gondoskodni kell a bejelentő védelméről, elismeréséről, és számára a vizsgálat eredményéről való visszajelzésről. Az eljárásrend részleteinek a kidolgozása, és az, hogy milyen konkrét megoldásokat választ az egyes rendeleti követelményeknek való megfelelésnek, az már az adott szerv hatáskörébe tartozik.

A szerv vezetőjének a feladata, hogy a bejelentés eljárásrendről, és azzal kapcsolatban a bejelentéseket fogadó személyről és a bejelentési csatornákról (pl.: elkülönített telefon, e-mail, személyes meghallgatás stb.) tájékoztassa munkatársait. Munkatársként is érdemes utánajárni ezeknek a kérdéseknek, ha még nem rendelkezünk kellő információkkal.

Amennyiben nem szívesen kérdezősködünk a bejelentési eljárásrendről, és más, kifejezetten a bejelentésekhez kapcsolódó információkról, érdemes az integritás tanácsadó személye után érdeklődnünk. 2013 márciusa óta minden államigazgatási szervnél kell hogy legyen integritás tanácsadó. Általában az integritás tanácsadó végzi a bejelentések fogadását

és kivizsgálását, ha esetleg mégsem, akkor is biztosan részletes felvilágosítást tud adni a témában. Az integritás tanácsadó ugyanakkor számos más feladatot is ellát, illetve ilyen például a hivatásetikai tanácsadás is. Ha valaki az integritás tanácsadóval akar annak számos más oka lehet, nem csak az, hogy bejelentést akar tenni.

Az államigazgatási szervek integritásirányítási rendszerének keretében működő, házon belüli bejelentéskezelő rendszerekkel kapcsolatban egy dologra azonban mindig érdemes figyelemmel lennünk. Az integritás tanácsadó soha nem független a szerv első számú vezetőjétől. Általában abból kell kiindulnunk, hogy amit az integritás tanácsadó – vagy a bejelentések kezelésével megbízott más személy – tud, azt az első számú vezető is tudja. Az integritás tanácsadó vagy a feladattal megbízott más személy csak akkor tarthatja titokba például a bejelentő kilétét az első számú vezető előtt, ha arra – előzetesen, normatív utasításban – maga az első számú vezető utasította. Ezt a tényezőt is mérlegelni kell, amikor valaki fórumot választ bejelentésének megtételéhez. A szervezeten belüli bejelentéskezelő rendszerek bár adminisztratív szempontból gyengébb védelmet nyújtanak, mint például a közérdekű bejelentések védett elektronikus rendszere, előnyük ugyanakkor, hogy szervezeten belüli megoldást jelentenek, és ezáltal kevésbé károsítja a munkatárs és a közvetlen környezete közötti bizalmat. Ez sok esetben fontosabb lehet, mint a magasabb szintű adminisztratív védelem.

6.5. Bejelentés és bejelentővédelem a kormánytisztviselői Hivatásetikai Kódexben

A Magyar Kormánytisztviselői Kar (a továbbiakban: MKK) 2013. június 21-én elfogadta Hivatásetikai Kódexét, amely 2013. szeptember 1-jével lépett hatályba. Mivel törvény erejénél fogva minden kormánytisztviselő tagja az MKK-nak, a Hivatásatika Kódex hatálya is mindanyunkra kiterjed. A bejelentés és bejelentővédelem kérdése a Kódexben az alapelvek, a részletszabályok és az eljárási szabályok között is megjelenik.

A Kódex a „Tisztesség” hivatásetikai elvének kifejtésében kiemeli: az, hogy „Feladatainkat döntéseinkben, nyilatkozatainkban és cselekedeteinkben TISZTESSÉGESEN teljesítjük” magában foglalja azt is, hogy „nem vállalunk közösséget a jogi és morális követelmények megsértőivel” [II/7/b)]. A „Tisztesség”

elvé nem csak annak a követelményét foglalja magában, hogy a kormánytisztviselő ne váljon részesévé mások tisztességtelen, jogi és morális kötelességeket sértő magatartásának, de azt is, hogy hallgatólagos egyetértésével se igazolja azt, mivel „vétkesek közt cinkos aki néma” (Babits Mihály: Jónás könyve). Ez a követelmény egyrészt magában foglalja azt, hogy a jogi és morális kötelességek megsértőinek hívja fel a figyelmét helytelen magatartásukra, de azt is, hogy amikor a közjó megóvása szükségessé teszi, a kötelességszegésről tegyen bejelentést vezetőinek, jogszabály által előírt esetben pedig az ügy kivizsgálására illetékes hatóságok, szervek számára.

Mindezt nyilvánvalóan nem könnyű megvalósítani a hétköznapi életben, az etikai alapelvek azonban távlatos iránymutatásul szolgálnak, és nem az a céljuk, hogy a legkönnyebb utat mutassák. Etikusan viselkedni általában azt is jelenti, hogy ellenállással szemben menni. Természetesen senki sem képes erre minden pillanatban tökéletesen. Ez azonban nem jelenti azt, hogy maga az elv helytelen lenne.

A hivatásetikai részletszabályok között – jelentőségénél fogva – első helyen állnak azok a rendelkezések, amelyeknek címe: „Bejelentjük a visszaéléseket” [III/1.]. Ennek kifejtése egyértelmű eljárásrendet tartalmaz arra vonatkozóan, hogy jogellenes utasítás esetén mi a követendő eljárásrend:

„III/1.1. Ha jogellenes, hivatásetikával vagy a szakmaisággal alapvetően ellenkező, vagy olyan utasítást kapunk, amely visszaéléshez vezethet, akkor erre a vonatkozó jogszabályoknak megfelelően felhívjuk az utasítás kiadójának figyelmét. Ha ő az utasítást változtatlanul fenntartja, a visszaélés kockázatát bejelentjük a munkahelyünkön az integritás tanácsadónak vagy a hivatali szervezet vezetője által a bejelentések fogadására kijelölt személynek (a továbbiakban: bejelentés fogadó), ennek hiányában a hivatali szervezet vezetőjének. Az arra feljogosítottól kapott utasításokat – ha jogszabály alapján nem kell megtagadnunk azok végrehajtását, az utasítás adójának az utasítás jogszerűtlenségére, vagy a Kormánytisztviselői Hivatásetikai Kódexszel való ütközésére való figyelmeztetését követően – akkor is végrehajtjuk, ha azokat, mint visszaéléseket vagy visszaélési kockázatot hordozókat egyébként be kell jelentenünk.”

Az integritást sértő utasításokkal kapcsolatos figyelemfelhívás, bejelentés sorrendje tehát: az utasítás kiadója, az integritás tanácsadó, ennek hiányában a hivatali szervezet

vezetője. A figyelemfelhívás és a bejelentés megtétele általában nem mentesít az utasítás végrehajtásának kötelezettsége alól.

A bejelentésekkel kapcsolatban a Kódex meghatároz olyan etikai követelményeket, amelyeknek még a jogszabály által előírt bejelentési (elsősorban tulajdonképpen feljelentési) kötelezettségek esetén is érvényesülniük kell:

„III/1.2. Jogszabályokban foglalt bejelentési kötelezettségeinket megfontoltan és felelősen, az érintettek emberi méltóságát és a vezetői tekintélyt tiszteletben tartva teljesítjük.”

Bár a Kódex a jogszabályokban előírt bejelentési kötelezettségeket nevesíti, ezek a követelmények minden bejelentéssel szemben fennállnak. Bejelentést tenni komoly dolog, sem indulatból, sem tréfából, sem más hasonló indokból nem etikus megtenni. Ügyelni kell arra is, hogy a bejelentés a lehető legkevésbé sértse mások emberi méltóságát és a vezetői tekintélyt. A vezetői tekintély nem az azt pillanatnyilag betöltő személy miatt védendő, az nem az ő személyes tulajdona, hanem egyfajta közjószág, amely közös céljainkat szolgálja. A téves bejelentések, még ha jóhiszeműen teszik is azokat, sokat árthatnak akár egyes, véltlen személyeknek, akár a közigazgatási szerveknek vagy a teljes közigazgatásnak.

Mindezek a korlátok természetesen a legkevésbé sem szabad, hogy az indokolt és okszerű bejelentésektől etikai alapon bárkit is visszatartsanak. Óvakodni kell azonban a szükségtelen károkozástól. Erre még a jogszabály által előírt feljelentési kötelezettségek teljesítésekor is célszerű figyelemmel lenni. Ez a bejelentés miatt gyakran sérülő bizalom helyreállítása szempontjából is alapvető jelentőségű lehet, így tulajdonképpen a bejelentő (ön)védelmének is fontos eszköze.

A Kódex nemcsak a bejelentésekkel kapcsolatban határoz meg hivatásetikai kötelezettségeket, de a bejelentők védelmét is minden kormánytisztviselő kötelességévé teszi.

„III/1.3. A tőlünk elvárható módon biztosítjuk, hogy a visszaélést, vagy annak kockázatát jóhiszeműen, a Kormánytisztviselői Hivatásetikai Kódexszel és a

jogszabályokkal összhangban bejelentőt emiatt semmiféle hátrány ne érhesse. Támogatjuk munkatársainkat a visszaélések és kockázatok jóhiszemű, nevük felvállalásával történő bejelentésében, különösen, ha vezetői szerepet töltünk be.”

A bejelentők védelméért az egyes kormánytisztviselők egyenként csak nagyon keveset tehetnek, a bejelentővédelem teljes problémakörének megoldásáért való felelősség természetesen nem hárítható rájuk. Ugyanakkor, mint munkatársak lehetőségük van arra, hogy valamilyen mértékben rontsák, vagy javítsák a bejelentők helyzetét. Nincs olyan szervezet, amelynek működésére az ott dolgozók valamilyen hatással ne lennének. Ennek a hatásnak a mértékében minden kormánytisztviselő számára hivatásetikai kötelesség a bejelentők védelme.

A Kódex úgy foglal állást, hogy különösen ösztönözni kell a bejelentő nevének felvállalásával történő bejelentéseket. Ennek magyarázata, hogy a névvel történő bejelentés értékesebb, mivel kiegészítő információk kérhetők a bejelentőtől az ügy kivizsgálásához, az ilyen bejelentés kevésbé alkalmas a bejelentés formájában történő ismétlődő rágalmazásra, továbbá bizonyos, a bejelentő érdekében teendő intézkedések csak ismert bejelentővel kapcsolatban lehetségesek. A név felvállalásával történő bejelentések, főleg a közvetlen vezető felé tettek már túlmutatnak a bejelentés fogalmán, azonban talán még a szorosán vett bejelentéseknél is értékesebbek, mivel a problémákról nyíltan kommunikáló szervezeti kultúra kialakulásának irányába hatnak.

A Kódex eljárási része is rendelkezik a bejelentők, ebben az esetben az etikai vétséget bejelentők védelméről:

„V/8.2. [...] A bejelentő kérheti személyi azonosságának zártan kezelését. Ebben az esetben csak az eljáró etikai tanács férhet ezekhez az adatokhoz.”

Etikai vétségről bejelentés az MKK Területi Etikai Bizottságainak elnökeinél tehető. Elérhetőségeik megyénkénti bontásban megtalálhatóak az MKK honlapján (<http://mkk.org.hu>), a „Kapcsolat” menüpont alatt.

7. További bejelentési lehetőségek

7.1. EU-s források felhasználásával kapcsolatos bejelentések

Az Európai Unióból évente ezermilliárd forintos nagyságrendben érkeznek fejlesztési pénzek Magyarországra. Az Unió e pénzek elköltésével kapcsolatban számos követelményt támaszt, ezek közül egyik az Unió által biztosított forrásokkal kapcsolatos esetleges visszaélésekre vonatkozó bejelentések fogadásának és kivizsgálásának a követelménye, amelynek érdekében külön bejelentésfogadási csatornákat kell létrehozni.

Magyarország Kormánya, azon belül az uniós fejlesztéspolitikai forrásokkal kapcsolatos fő felelősséget viselő Miniszterelnökség működteti az úgynevezett „Anti-lop” honlapot (<http://www.anti-lop.hu>), amelyen lehetőség van online bejelentés benyújtására, valamint a korábbi bejelentések kivizsgálása is nyomon követhető. A bejelentés névtelenül is megtehető, ehhez olyan e-mailcímet kell megadni a kapcsolattartáshoz, amelyből nem lehet kikövetkeztetni a bejelentő személyazonosságát. A megadott e-mailcímen keresztül a Miniszterelnökség tájékoztatást ad a bejelentés kivizsgálásáról. A bejelentések kivizsgálása közvetlenül a honlapon is nyomon követhető, ott azonban csak a bejelentés azonosítószáma alapján lehet megtekinteni, hogy általánosságban milyen fázisban van az ügy, konkrét információk nem elérhetőek.

Az Európai Unió döntése-előkészítő, végrehajtó és ellenőrző szerve, az Európai Bizottság közvetlenül is fogad az uniós forrásokkal kapcsolatos bejelentéseket. A Bizottságon belül a bejelentések fogadása és kivizsgálása az Európai Csalás Elleni Hivatal (OLAF) feladata. Az OLAF honlapján¹⁵ részletes tájékoztatást nyújt a különféle bejelentési lehetőségekről: online formanyomtatvánnyal, e-mailen, és postai úton is lehet hozzájuk bejelentést tenni. Névtelenül is fogadnak bejelentéseket, és magyarul is lehet hozzájuk fordulni, ahogy az unió többi 22 hivatalos nyelvén is. Ugyanakkor csak olyan bejelentéseket vizsgálhatnak ki, amelyek az uniós pénzek felhasználásával, vagy az Unió szerveinek működésével kapcsolatosak.

7.2. Bűncselekmények bejelentése

¹⁵ http://ec.europa.eu/anti_fraud/investigations/report-fraud/index_hu.htm

A bűncselekményeket általában a nyomozó hatóságoknak (vagyis a Rendőrségnek¹⁶ vagy a Nemzeti Adó- és Vámhivatalnak¹⁷) vagy az ügyészségnek kell bejelenteni. Ezt hívjuk feljelentésnek. Feljelentést írásban és szóban is lehet tenni. Kormánytisztviselők számára vesztegetés észlelése esetén kötelező a feljelentés megtétele. Az a kormánytisztviselő, „aki e minőségében hitelt érdemlő tudomást szerez arról, hogy még le nem leplezett vesztegetést vagy vesztegetés elfogadását követtek el, és erről a hatóságnak, mihelyt teheti, nem tesz feljelentést, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő”¹⁸.

A feljelentő közreműködésére gyakran a büntetőeljárás további szakaszában is szükség van, amikor a feljelentő tanúként kerül beidézésre. A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) 95. §-a a tanúk védelmével kapcsolatban kimondja:

„95. § A tanú életének és testi épségének vagy személyes szabadságának védelme, valamint annak érdekében, hogy a tanú a vallomástételi kötelezettségének eleget tegyen és a vallomását megfélemlítés nélkül tegye meg, a tanút az e törvényben meghatározottak szerint védelemben kell részesíteni.”

A tanú védelmének legáltalánosabb eszköze a tanú személyi adatainak zártan kezelése. Ez hivatalból is elrendelhető, de a tanú maga is kérheti ezt. A tanú zártan kezelt adatait csak az ügyben eljáró bíróság, az ügyész, illetve a nyomozó hatóság tekintheti meg [Be. 96. (1) bekezdés]. Kivételes esetekben, a szóban forgó bűncselekmény súlyától, a tanúvallomás pótolhatatlanságára, és a tanú vagy hozzátartozói fizikai veszélyeztetettségétől függően lehetőség van a tanú különösen védett tanúvá nyilvánítására¹⁹, személyi védelemre, valamint tanúvédelmi programban való részvételre²⁰.

¹⁶ A rendőrség területi szerveinek elérhetőségei megtalálhatók az alábbi címen keresztül:

<http://www.police.hu/ugyintezes/szerv/orszagos-rendor-fokapitanysag>

¹⁷ A NAV-on belül a vám szakterület működik nyomozó hatóságként. Elérhetőségeik megtalálhatók az alábbi címen keresztül:

http://nav.gov.hu/data/cms319489/59_2._sz._fuzet_NAV_VP_Foigazgatosagok_es_Igazgatosagok_kozerdeku_infomacioi_20140709_2014.07.14_14_02.pdf

A NAV közérdekű bejelentéseket fogad a következő címen:

http://nav.gov.hu/nav/nav_kapcsolat/panasziroda/kozerd_2_140101.html

¹⁸ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 297. § (1) bekezdés.

¹⁹ Különösen védett tanú csak tárgyaláson kívül hallgatható meg [Be. 294. §].

²⁰ Be. 97-98/A. §; továbbá a a büntetőeljárásban résztvevők, az igazságszolgáltatást segítők Védelmi Programjáról szóló 2001. évi LXXXV. törvény.

A bűncselekményekkel kapcsolatban is van lehetőség névtelen bejelentést tenni. Az Országos Rendőr-főkapitányság 2001 óta működteti a brit példára létrehozott Telefontanú Programot²¹. Ennek lényege, hogy a 06-80-555-111 országosan ingyenesen hívható zöld számon bárki, kilétének felfedés nélkül tájékoztathatja a Rendőrséget az általa ismert, már megtörtént, vagy még csak készülő bűncselekményről.

8. Mit tehetünk mi?

A legtöbb, akár Magyarországon, akár külföldön alkalmazott bejelentővédelmi eszköz jogi jellegű, és a szervezet, illetve a társadalom formális viszonyaira nézve képes hatást gyakorolni. Ezek fontos és indokolt intézkedések, azonban csak korlátozott hatást képesek kifejteni, mivel a bejelentők sorsa, ahogy mindannyiunké is, számtalan más ember, jelentős részben szubjektív döntésétől függ. Régi korokban szokás volt kivégezni a rossz hírek hozóját. Ma már nem teszünk ilyet, de ez nem feltétlenül jelenti ezt, hogy gyökeresen megváltoztak az érzelmi reakcióink.

Aki pletykálkodik, és rendszeresen negatív színben tüntet fel másokat, magára is rossz fényt vet, és gyakran előfordul, hogy nem csak pletykásnak tekintjük, de éppen az ő személyét kötjük össze azokkal a negatív tulajdonságokkal, amelyeket másokról állított. Bár a közérdekű bejelentő általában stabil etikai alapon, a köz érdekében cselekszik, vállal személyes kockázatot, és így, ha teljesen racionálisan működne, egyértelműen hősként kezelnénk, a mindannyiunkra jellemző irracionális érzelmi működés következtében mégis gyakran inkább a rossz hír hozójához, vagy a másokat, szánt szándékkal befeketítő pletykafészekhez hasonlóként tekintünk rá.

A bejelentők sorosáért – ha nem is egyenlő mértékben – mindnyájan felelőek vagyunk. Három fontos dolgot tehetünk értük:

- Először is, mindig tudatosítsuk magunkban, hogy mit árt a korrupció a társadalomnak, hogy hosszú távon hogyan akadályozza meg bármilyen pozitív társadalmi cél elérést, hogy milyen kitüntetett szerepet játszanak a közérdekű bejelentők a korrupció visszaszorításában, és hogy személy szerint is hajlamosak

²¹ <http://www.police.hu/ugyintezes/telefontanu>

vagyunk a környezetünkben lévő közérdekű bejelentők helyzetének nehezítésére.

- Másodsor, ha a közérdekű bejelentést elvileg helyes dolognak tartjuk, akkor igyekezzünk a bejelentőkkel ennek megfelelően viselkedni, még akkor is, ha a bejelentés – közvetve vagy közvetlenül – érdeksérelmet, vagy akár csak kellemetlenséget okoz nekünk. A bejelentőket védő kulturális változások szempontjából kevés haszonnal szolgál, ha elfogadjuk a számunkra közömbös, vagy éppen velünk ellenséges viszonyban álló személyeket hátrányosan érintő bejelentéseket és bejelentőiket. A dolog ott fordul meg, hogy képesek vagyunk-e kiegyezni, kapcsolatunkat rendezni, és békében továbbélni a velünk konfliktusba került bejelentőkkel.

- Végül: váljunk mi magunk is bejelentővé, ha az indokolttá válik! Könnyen lehet, hogy vannak ügyek, amelyek bejelentése olyan mértékű kockázattal járna, hogy azt nem tudjuk felvállalni. Ez azonban nem jelenti azt, hogy mindenféle probléma jelzésétől tartózkodnunk kell. Az élet hétköznapi folyása és a szervezetek működése, nap mint nap tömegével termeli ki magából a feltárandó és megoldandó problémákat, amelyeket ha megoldatlanul hagyunk, egyre jobban megkeserítik az életünket. Rajtunk is áll, hogy mi lesz ezekkel. Nyugodtan kezdhetjük kicsiben a problémák jobbító szándékú jelzését.